

УДК: 37.014.15:004(4-672EU)
Biblid 1451-3188, 23 (2024)
Год XXIII, бр. 85, стр. 225–237
Изворни научни рад
Рад примљен 24. 1. 2024. године
Рад одобрен 11. 2. 2024. године
DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2024.23.85.14

ПРИМЕНА ЕВРОПСКОГ МОДЕЛА ОТВОРЕНОГ УЧЕЊА У ПРОЈЕКТУ ТРАНСФОРМАЦИЈЕ СИСТЕМА ОБРАЗОВАЊА

Ениса АЛИВОДИЋ, Александар ГАЈИЋ*

Анстракт: Рад има за циљ да укаже на неопходност имплементације концепта европског модела отвореног учења, који може допринети важним променама не само у образовању већ и у привредном и културном животу уопште. Учење на даљину даје шансу студентима да стекну нове вештине и квалификације и да се развијају у новим правцима. Данашње време иницира примену модерних информационо-комуникационих технологија у свим сферама друштвеног живота, а што је потврђено и у стратешким политикама и програмима Европске уније (ЕУ) попут Европског модела учења (*European Learning Model* – ELM). Вођени идејом о предностима увођења отвореног учења и учења на даљину, аутори предметног рада полазе од претпоставке да исти могу постати део пројекта реорганизације система образовања у Републици Србији. Резултати увођења наведеног модела огледају се у рационализацији наставног процеса, квалитетнијим садржајима и значају улоге нових знања у унапређењу људских делатности.

Кључне речи: Отворено учење, образовање, информационо-комуникационе технологије, трансформација, ЕУ, Република Србија.

1) УВОД

Нагли развој науке и технике утиче на живот људске популације. Обиље нових научних информација захтева усавршавање у струци током целокупног радног века. Квалитетан систем образовања треба да буде добро осмишљен, да представља високошколски систем наше земље који је

* Гимназија Нови Пазар. Е-mail: enisaalivodic@gmail.com; Висока пословна школа „Др Радомир Бојковић“ Крушевац, ЦЕСНА Б, Београд. Е-mail: gajic.aleksandar76@gmail.com

законски регулисан. Задатак оваквог школског образовања може да се оствари путем преношења и усвајања научних сазнања и вредности из науке, технике, уметности и културе, затим путем развијања навика и вештина, тј. развијањем способности личности да се користи стеченим знањима, али да истовремено стиче нова знања и вредности. Последњих десетак година интензивно се ради на развијању и усавршавању наставних средстава, наставних метода и облика рада с циљем постизања квалитетнијег и ефикаснијег наставног процеса. ЕУ је објавила *e-Learning* програм, који обухвата циљеве ЕУ у наставно-образовном плану и подстиче отворено и даљинско учење, примену комуникационих и информационих техника у настави и у сарадњи образовно-васпитних институција. У својој стратешкој политици ЕУ је е-учење сврстала у основне циљеве, који ће допринети важним променама не само у образовању већ и у привредном и културном животу уопште. Учење на даљину даје шансу студентима да стекну нове вештине и квалификације и да се развијају у новим правцима. Рационализација наставе спроводи се рационалним променама у наставним поступцима да би се добио квалитетнији учинак и бољи резултат. Образовање класичним методама има неке значајне недостатке. Један од највећих је неопходност присуствовања месту одвијања наставе. Други значајан проблем је што је настава прилагођена тзв. просечном ученику, чиме су ускраћени они који не спадају у ту категорију, било да је процес овладавања знањем за њих преспор или пребрз. Ширењем примене рачунара и интернета развијене су нове технике образовања, које све заједно зовемо е-образовање (*e-Education* или *e-Learning*), а захваљујући којима се наведени проблеми успешно превазилазе.¹ У раду који следи приказује се низ предности учења на даљину у односу на класични, традиционални приступ учењу. Главне предности учења на даљину су флексибилност и прилагодљивост садржаја крајњем кориснику, омогућавање комуникације између особа у процесу едукације и постојање различитих техника и видова подучавања уз коришћење мултимедијалних садржаја. Основни недостатак овог вида подучавања је стварање изолације између ентитета у процесу подучавања, при чему су трошкови остваривања оваквог концепта подучавања, за сада, још на релативно високом нивоу.

2) ОСОБЕНОСТИ КОНЦЕПТА ОТВОРЕНОГ УЧЕЊА

Концепт отвореног учења, као образовни модел ЕУ, дефинише његову улогу унутар контекста националне политике. Стратегија може да буде усмерена ка посебним сврхама, циљним групама, регионима, секторима или нивоима образовања и обуке, и могу је водити разне вредности и филозофије

¹ Петар Мандић, *Индивидуална комплексност и образовање*, Научна књига, Београд, 1995.

учења и образовања. Изјава о мисији јавне институције је део националне политике, док иницијатива приватне организације може да испуни функције филијала у вези са јавним институцијама. С друге стране, приватне организације могу да одговоре на потребе одређеног сегмента тржишта, посебно тржишта рада, и брзо и ефикасно. Предавања и наставни план дефинишу профил система или институције. Они би требало да буду у вези са мисијом и дефинисаним потребама или тржиштима. Многи системи образовања на даљину обезбеђују курсеве за припрему за испите и дипломске који су једнаки или слични онима које нуде конвенционалне институције, и које су под сличним прописима по питању садржаја, пријема и процене. Стратегије и технике школске наставе зависе делом од врсте програма и потребе коју желе да задовоље, али и од образовне филозофије и вредности одређеног система, и од образовних карактеристика и потенцијала технологије која се користи. Материјали за учење и средства су неопходне компоненте свих система учења на даљину. Свеобухватни, добро осмишљени материјали могу да стимулишу самостално учење и тако утичу на квалитет система у целини. Дизајн, развој и производња материјала често се сматра подсистемом организације учења на даљину. Претходно произведени, постојећи материјали, уџбеници, софтвер итд. могу да се користе, али у већини случајева сваки програм има користи од посебно осмишљених материјала за учење. Комуникација између наставника и слушалаца неопходна је компонента образовања на даљину, као и у свим осталим облицима образовања. Комуникационе технологије преносе поруке у тексту, непокретним и покретним сликама, и звуку. Поруке које стварају знање могу да се преносе великом броју присутних, било синхроно или асинхроно, „наметнуте“ емитовањем или приступањем на захтев путем аудио/видео плејера или интернета. Како се мењају ови уређаји тако ће се мењати и квалитет и природа ових порука. Дакле, нови интернет уређаји ће омогућити, с једне стране, великом броју људи да деле заједничко искуство учења, у стварном времену, или с друге стране да омогуће појединачном студенту да има јединствену личну интеракцију са наставником или другим учеником, односно слушаоцем, без обзира где се налазе. Што је још важније, ова искуства, пошто не зависе од физичког приступа, могу да буду много квалитетнија него што су пре била. Она ће бити све доступнија како ограничења пропусног опсега постају све мање значајна него што су у овом тренутку. Комуникација има све сврхе. Једна је расподела информација. Овај систем испоруке може да обухвати и дистрибуцију претходно упакованих материјала и пренос синхроних или емитованих програма, предавања итд. Друга улога комуникације јесте кључна компонента целог образовања, а то је интеракција између наставника и ученика и, ако је то могуће, између слушалаца такође. У неким облицима образовања на даљину ова ученик-ученик интеракција практично и не постоји, али се у већини случајева сматра

важном и може да се обезбеди на разне начине. Често се студенти састану физички у групама, понекад се повежу другим облицима локалне подршке. Нове технологије омогућавају организацију „виртуелних група“ и у земљама где је приступ интернету уобичајен. Тај приступ учењу на даљину најбрже се развија.² Локална подршка је заједничка компонента многих институција с једним режимом. Писмо, телефонски позив или имејл се наравно испоручују локално и већа је вероватноћа да ће бити средство подршке у институцијама са двоструким режимом. Међутим, оно на шта се овде мисли јесте подршка која у неком облику омогућава директну (лицем у лице) интеракцију између учесника у образовном процесу. Ова компонента може да се организује као догађај лицем у лице, или у комбинацији са комуникацијом на даљину (телеконференције). Локална подршка се обично пружа у школском центру или изворном центру. Центар такође може да пружи приступ осталим средствима учења, опреми итд. Подсистем менаџмента ученика и особља се често разликује од подсистема наставних материјала. Особље може да буде везано уговором са скраћеним радним временом, или може да буде у основи факултета у случају институције са двоструким режимом, али у сваком случају морају да се приме, обуче и надгледају. Потребан је и низ других стручњака са различитим квалификацијама, било као стално запослени или као спољни консултанти: планери, дизајнери, произвођачи, истраживачи, медијски стручњаци, маркетиншки стручњаци и административно особље. Ефикасно управљање и администрација не захтевају само стручно особље, него и добро осмишљене, ефикасне административне системе и начине рада, системе планирања и надгледања, рачуноводствене системе итд. Многи од ових се знатно разликују од одговарајућих система који су потребни руководству осталих облика образовања. Потребне зграда и опреме се такође разликују од конвенционалних образовних институција. Систем једног режима учења на даљину нема студенте који су ту и самим тиме нема потребе за учионицама и амфитеатрима на централној локацији. Такви објекти су можда потребни локално и често се обезбеђују у сарадњи са локалним институцијама. На централној локацији потребан је производни погон и складишни капацитет, иако је могућа и децентрализована производња. Код институција са двоструким режимом, ови објекти образовања на даљину морају да буду смештени дуж простора који је одређен примарној мисији институције. На крају, процена треба да буде компонента да би обезбедила информације које су важне за прилагођавање улога и рада система компоненти, и да би се осигурао њихов оптималан допринос и развој. Успех било које институције, с једним или два режима, веома зависи од ефикасности система надгледања и процене, без којих би администраторима

² Борис Ангеловски, „Учење на даљину коришћењем интернет технологије“, *Зборник радова полазника виртуелних курсева Цент-а*, Београдска отворена школа, 2004, стр. 3–9.

било немогуће да буду свесни проблема у систему све док се систем не распадне. Ослонити се на вид неформалне, неструктуриране повратне информације, која је можда довољна у конвенционалној учионици, није могуће. Отворено учење и учење на даљину, као концепти ЕУ имају велики утицај на размишљање и праксу у целом образовном систему, у вези са критичним стварима као што су начини учења, који су најбољи облици подучавања и како се образовна средства могу ефикасније организовати да испоруче потребну наставу, а како наводи Нинковић.³ Отворено учење и учење на даљину у ЕУ уско је повезано са иновацијама у информационом и комуникационим технологијама, са идентификацијом нових потреба учења и новим идејама о томе како се може приступити информацијама и како се оне могу искористити у информационом друштву.⁴ Отворено учење и учење на даљину има потенцијал да појача приступ образовања који је центриран на студента и оријентисан ка потрошачу, што води до још многобројнијих контаката између образовних институција, с једне стране, и организација на нивоу заједнице, пословања и индустрије, с друге стране. Иновације у начину организовања средстава су од суштинског значаја, а отворено учење и учење на даљину показало је како однос рада (тј. наставник) и капитала (тј. технологија) може да буде побољшан, да води до веће ефикасности. За разлику од отвореног учења и учења на даљину, конвенционалне школе се и даље организују на претпоставци да учење зависи од једне информисане особе која преноси информације од уста до уста малој групи слушалаца у учионици. Мноштво усамљених појединаца је одговорно за организацију и контролу информација, они су дизајнери својих курсева, они управљају наставним процесом, они су испитивачи, покретачи, саветници и оцењивачи за неколико ученика. Подучавање, другим речима, остаје организовано као занат а не систем. Европска парадигма отвореног учења и учења на даљину

³ Будимир Нинковић, *Савремена образовна технологија и функције наставника*, Центар за развој и примену науке, технологије и информатике, Нови Сад, 2007.

⁴ Европска комисија покренула је Европски модел учења (*European Learning Model*), који омогућава прикупљање и валидацију свих података у вези са учењем, укључујући формално, неформално и информално учење. Овај модел обавља потребе општег образовања, стручног образовања и обуке, високог образовања, учења одраслих и обуке на тржишту рада. Ово омогућава креирање и преносивост података, на пример за европске дигиталне акредитиве за учење. Његова употреба није ограничена на један сектор и подједнако се односи на актере у запошљавању, вештинама, образовању и обуци. Европски модел учења омогућава разумевање концепата на исти начин у свим земљама и организацијама. Ово, заузврат, олакшава процес размене података широм Европе, јер свака организација или ентитет који се бави учењем може да користи исте концепте, чинећи податке разумљивим чак и на различитим језицима. Модел би требало да помогне у даљем остваривању циљева Европске агенде вештина, Европског образовног простора и Акционог плана за дигитално образовање. Видети: "Launch of the European Learning Model", Europass. Интернет: <https://europa.eu/europass/en/news/launch-european-learning-model>, 3.5.2023.

обезбеђује већу специјализацију рада и улагања у капитал, односно замену одређених људских активности. Овај другачији облик структуре је тај који чини технологију ефикасном и доводи до смањења трошкова уз повећање приступа. Да би се дошло до ове повећане ефикасности, потребне су нове националне политике и реформе у регулаторним оквирима. Многе земље су већ укључене у реформе својих телекомуникационих политика, посебно у вези развоја окоснице интернета, као и ублажавање монопола телекомуникационих компанија које су у јавном власништву. Појављују се нова међународна партнерства, не само телекомуникационих провајдера, него и универзитета и институција за обуку, добављача опреме, произвођача садржаја и издавача, програмера, служби процене, кредитних банака и библиотекарских услуга. Међутим, организациони оквир у коме се технологија користи у образовању није био третиран истим радикалним рецензијама политике као што је инфраструктура телекомуникација. Потребно је још посла да се уради да се успоставе политике које се тичу међународне трговине образовним услугама и таквим сродним питањима као што су институционалне акредитације и процене, сертификација учења, права интелектуалне својине, као и подстицајне структуре (пореске олакшице, субвенције, промоција сарадње јавног/приватног сектора итд.). Иако информациона технологија има потенцијал да економичније испоручи садржај високог квалитета она не може, нити треба очекивати да замени прикладну употребу и доступност људских помагача у процесу учења. Како наставници постају све мање они који преносе информације а више они који обрађују знање, стручњаци у учењу а не садржају, тако им технологија може помоћи да раде свој посао ефикасније, под условом да су организовани у боље интегрисаним системима. Пошто економије велике производње омогућавају системима образовања на даљину да улажу велике суме у дизајнирање и развој материјала за учење него што то раде за мање, конвенционалне образовне институције, квалитет таквих материјала је обично бољи, а то заузврат подиже стандарде широм образовног система. Ово може да има посебан утицај када се наставници конвенционалних институција укључе у развој, или употребу ових материјала на пример, на уговор са институцијом образовања на даљину. Увођење програма на даљину на конвенционалне универзитете може такође да доведе до реформе наставног плана и нових материјала за учење за редовне студенте на истим предметима. У неким пројектима учење на даљину систематски се користи као подршка конвенционалним системима на нивоу основних и средњих школа.⁵ Потенцијал учења на даљину да повећа иновативност и креативност у конвенционалном образовању зависи од степена интеракције између

⁵ "Distance Education in the E-9 Countries, The Development and Future of Distance Education Programmes in the Nine High-Population Countries", UNESCO, Paris, 2001.

система образовања на даљину и конвенционалних система. У идеалном случају, требало би да постоји формална веза између таквих институција и конвенционалног система да би оне служиле као центри националних ресурса. Други иновативни модел је модел независне студије, који ученицима даје контролу над својим наставним програмом кроз употребу нове технологије. То захтева различиту врсту организације која би била корисна када би информације чувала централно на локацији до које би студенти могли да путују, или у центру учења на даљину из којег би могле да буду „дистрибуиране“. Таква организација би учинила наставнике доступне ученицима без обзира где се налазе, и ставила би курсеве које је припремила нека организација на располагање без обзира где се налазе.

3) ГЕНЕЗА И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА У ОБЛАСТИ ОБРАЗОВАЊА

Друштво у коме живимо је друштво брзих промена, чија је економија заснована на знању, а које се често назива информационо друштво. Много је захтева који се стављају пред сектор образовања: већи обухват (више ученика/студената по глави становника), лакши приступ (флексибилно организована настава), инклузија (укључивање особа са посебним потребама), ефикасност (боља услуга за мање финансијских средстава) и још много тога. Образовање на даљину је вид образовања који је настао првенствено како би се превазишле различите препреке (време, простор, скромна финансијска средства) и изашло у сусрет пре свега маргинализованим групама (нпр. женама), које у тадашњем образовном систему нису имале адекватан приступ образовним садржајима. У то време технологија је била знатно другачија. Писма су преношена кочијама, а у писмима су били садржаји за учење, практично оно што бисмо данас назвали наставним материјалима. Појединци су могли да се пријаве да добијају та писма. Генерације мисионара и просветитеља су на овај начин ширили информације и знања. Образовање на даљину је увек било алтернатива, често оспоравана и одбацивана. Тај став се мења, и то пре свега у земљама Западне Европе и Северне Америке, када се у концепт образовања на даљину уграђују могућности савремених информационо-комуникационих технологија (ИКТ). Негде од почетка деведесетих година прошлог века тај спој образовања на даљину уз употребу ИКТ-а добија назив и форму онога што данас зовемо *online* образовањем на даљину.⁶ Иако се данас сва истраживања и дискусије у вези учења на даљину везују за савремену информациону технологију,

⁶ Миладин Стефановић, Милан Матијевић, Владимир Цветковић, „Унапређење квалитета наставног процеса коришћењем концепта *online* едукације“, Фестивал квалитета 2007, 8–11. мај, 34. Национална конференција о квалитету, Крагујевац, 2017.

примена првих облика учења на даљину везује се за период који је за више од једног века претходио појави првих рачунара. Појавом радио пријемника, а касније и телевизора, отворила се нова ера учења на даљину. Од 1920. године радио је почео да се користи као медиј за учење на даљину, а његову улогу преузела је (односно допунила) и телевизија тридесетак година касније. Тако је, на пример, на америчком универзитету *Wisconsin* у граду *Madison*, након што је 1922. године почео да се емитује радио, већ 1952. године стартовао и телевизијски образовни програм *WHA-TV1*. Од почетна два сата емитовања програма за доста уски круг гледалаца дошло се до 18 часова програма дневно у 1987. години. Програм се пратио и у суседним државама *Illinois* и *Iowa* и постао је један од водећих образовних програма у земљи. У том периоду су се као додатни помоћни материјал за учење, поред већ раније коришћених уџбеника, појавиле и аудио траке, а након њих и видео траке. У истом периоду се у неким случајевима користила и постојећа ПТТ инфраструктура, да би се као посебна метода учења на даљину одржавале аудио конференције које су омогућавале не само комуникацију професор-ученик већ и размену идеја међу самим ученицима. Развојем телекомуникационих система није дошло до битнијих промена у структури програма учења на даљину, али се стално проширивао број потенцијалних ученика. Тако је, на пример, појава сателита омогућила да се учење на даљину уз помоћ телевизије може изводити и у најзабаченијим деловима континента. Први од оваквих система је примењен 1980. године на Аљасци. У том истом периоду, од 1980. године, почела је имплементација рачунарских мрежа што је омогућило да се комуникација између учесника програма учења на даљину подигне на још виши ниво. Ово је нарочито дошло до изражаја у случајевима када се рачунарска комуникација одвијала путем оптичких веза. Сада су биле могуће и једносмерне видео-конференције, као и двосмерне аудио-конференције. Учење је било подржано и коришћењем оптичких медија за складиштење података (CD) што је омогућило и прву појаву мултимедијалног образовног материјала. Највећи помак у учењу на даљину је свакако донела појава интернета и технологије које су за њега везане. Интернет је омогућио да се применом савремених комуникационих технологија ученик у оквиру програма учења на даљину не осећа толико „удаљен“ колико је то било случај пре његове појаве. Комуникација која се раније одвијала углавном у смеру предавач-ученик сада је постала много разноврснија и то чак у оном најквалитетнијем аудио-визуелном облику. Тако су уз помоћ интернета омогућене следеће везе: ученик-образовни материјал, предавач-ученик, ученик-ученик, ученик-предавач, ученик-образовни материјал на другим локацијама, ученик-други предавачи итд. Интернет и мултимедија су омогућили да се са концепта који је у средишту пажње имао предавача окрене ка концепту који полази од ученика и његових интелектуалних и других склоности да би му се образовни материјал

приближио на најфлексибилнији начин, како из аспекта презентације тако и из аспекта учења. образовање на даљину подразумева просторну удаљеност између наставника и ученика, а за премошћавање те раздаљине потребни су медији. Медији могу бити врло разноврсни – од поменутих кочија до данашњег интернета често се заборавља на читаву листу медија између ових екстрема који се могу користити у образовном процесу. Такође, не треба заборавити да је сваки медиј добар за образовни процес ако омогућава остварење образовних циљева. образовање на даљину постоји више од 150 година и све то време развоја зависи од доступног комуникационог медија. Прве форме образовања на даљину су биле засноване на писмима и пошти, а појавом нових комуникационих медија долази до различитих могућности коришћења образовања на даљину. Отворено учење као облик образовања на даљину развијало се паралелно са развојем технологије. Развој интернет технологија омогућио је временску и просторну одвојеност учења и предавања, а развој мултимедијалних технологија омогућио је реализацију наставних материјала са интерактивним елементима. Можемо посматрати три генерације образовања на даљину: *Прва генерација* образовања на даљину подразумева информационе и комуникационе технологије које су били писани и штампани материјали дистрибуирани путем поштанског система који се развио још крајем 19. века. Тада су били познати као дописни курсеви, а студенти су били опремљени упутствима за учење, штампаним књигама и списковима допунске литературе. На оваквим курсевима се очекивало од студената да одговоре на питања која удаљени предавач затим чита и оцењује. Иако дописни курсеви нису нестали већ наставили да се шире у многим земљама, после проналаска радија двадесетих и телевизије педесетих година 20. века били су примењени и на образовање на даљину и то у облику радио и ТВ курсева. Понекад је била укључена и штампа и локалне групе студента; *Друга генерација* образовања на даљину започиње оснивањем Отвореног универзитета у Великој Британији 1969. године. Овај чин означава почетак друге генерације образовања на даљину. Још увек се користио штампани материјал, али се и први пут почело са применом мултимедијалних технологија. Отворени универзитет био је познат по развоју велике количине висококвалитетног материјала, направљеног специјално за потребе образовања на даљину. Постојала је и једносмерна (од универзитета до студента, у форми штампаног материјала, аудио трака и преношењем информација преко радија) и двосмерна комуникација (између предавача и студената, кроз дописна предавања, предавања „лицем-у-лице” и кратких курсева на одређеном месту, кроз телефонску, видео и рачунарску конференцију); *Трећа генерација* образовања на даљину подразумева систем образовања на даљину који користи информационо комуникационе технологије које имају главну улогу у преносу информација и остваривању

лакше комуникације између предавача и студената, и студената међусобно.⁷ Двосмерна комуникација је или синхрона (у исто време – видео и аудио конференција) или асинхрона (у различито време – имејл или форуми за дискусију путем рачунара). Од самих почетака имплементације учења на даљину па до данас мењали су се модалитети испоруке образовног материјала – од штампаног материјала па све до видеоконференција. Учење на даљину можемо схватити најједноставније као процес трансфера знања и вештина преко мреже, уз коришћење рачунарских апликација и окружења у процесу учења. Те апликације и процеси обухватају учење преко веба. Веб-странице треба да помогну студентима да пронађу неопходне информације о курсу, добију потребан наставни материјал (мултимедијалног карактера) и да имају могућност тестирања и провере сопственог знања. Веб-странице дизајниране на одговарајући начин треба да помогну размишљање, дискусије и активно учествовање студената на курсу.⁸ Наставни садржаји припремљени на овакав начин имају различите карактеристике од традиционалних извора информација: садржај је актуалан и динамичан, садржај може бити из примарног извора, информацијом је једноставно манипулисати, студенти могу учествовати на основу *online* система. Док интернет потпомаже индивидуално учење, истраживања показују да посредством наставника та интеракција у стварном времену повећава ефикасност и употпуњује курсеве на даљину. Студентима је потребно усмерење, а то је повратна информација од стране инструктора или могућност остваривања дискусије са колегама. Без интерактивности и повезаности са остатком света, образовање на даљину постаје безлична и вештачка, неприродна форма учења. Успешни програми даљинског образовања, без изузетака, почињу пажљивим планирањем и потпуним разумевањем предметних захтева и потреба ученика. Одговарајућа технологија може се изабрати само пошто су ови елементи детаљно размотрени. Тако, нема тајни за начин на који се успешни програми даљинског образовања праве у ЕУ. Они се не стварају спонтано, они настају тешким радом и свесним напором многих појединаца и организација. У ствари, успешни програми даљинског образовања заснивају се на систематском и удруженом труду ученика, наставника, асистената, помоћног особља и администратора.

⁷ Ivan Gerlič, Matjaž Debevc, Nadja Dobnik, Branislav Štimek, B., Danilo Korže, *Načrtovanje i priprava študijskih gradiv za izobraževanje na daljavo*, Univerza v Mariboru, 2002.

⁸ Младен Мијатовић, „Образовање на даљину – предности и ограничења“, Зборник са Друге међународне научно-стручне конференције: *Информатика, образовна технологија и нови медији у образовању*, Учитељски факултет, Сомбор, 2005.

4) ИЗВОРИ

- Ангеловски, Б., „Учење на даљину коришћењем интернет технологије“, *Зборник радова полазника виртуелних курсева Цепит-а*, Београдска отворена школа, 2004.
- Гајић, А., „Финансирање развојних пројеката и европске интеграције Србије“, *Европско законодавство*, бр. 81–82, 2023.
- Gerlič, I., Debevc, M., Dobnik, N., Štimatek, B., Korže, D., *Načrtovanje i priprava študijskih gradiv za izobraževanje na daljavo*, Univerza v Mariboru, 2002.
- “Launch of the European Learning Model”, Europass. Интернет: <https://europa.eu/europass/en/news/launch-european-learning-model>, 3.5.2023.
- Мандић, П., *Индивидуална комплексност и образовање*, Научна књига, Београд, 1995.
- Мијатовић, М., „Образовање на даљину – предности и ограничења“, *Зборник са Друге међународне научно-стручне конференције: Информатика, образовна технологија и нови медији у образовању*, Учитељски факултет, Сомбор, 2005.
- Нинковић, Б., *Савремена образовна технологија и функције наставника*, Центар за развој и примену науке, технологије и информатике, Нови Сад, 2007.
- Стефановић, М., Матијевић, М., Цветковић, В., „Унапређење квалитета наставног процеса коришћењем концепта *online* едукације“, *Фестивал квалитета 2007*, 8–11. мај, 34. *Национална конференција о квалитету*, Крагујевац, 2017.
- “Distance Education in the E-9 Countries, The Development and Future of Distance Education Programmes in the Nine High-Population Countries”, UNESCO, Paris, 2001.

5) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Република Србија као кандидат за чланство у ЕУ има обавезу да прати савремене трендове, где посебан значај има решавање аномалија у примени европског модела отвореног учења у пројекту трансформације система образовања. Поред осталог, посебно је важно извршити коренити приступ у разматраном подручју земље, а у контексту остваривања стабилног одрживог развоја земље. При томе, неопходно је пратити достигнућа и иновативне концепте у свету, нарочито у просперитетним државама ЕУ. Подразумева се да се морају уважити специфичности Србије, а у сврси обезбеђења дугорочног одрживог развоја и будућег прогреса у свим подручјима јавног живота. Савремени трендови европских интеграција дефинишу образовање као једну од кључних компоненти развоја једног друштва. С обзиром на то да трендови

у образовању имају тенденцију одређивања будућности друштва и његовог места у међународним токовима, потребно је поћи од активног учешћа у пројектовању и развоју система нашег образовања. Данашњи токови развоја у први план истичу огроман значај знања које представља степен успешности једног друштва и његове привреде. Пред наше образовање поставља се задатак изградње квалитетног и функционалног образовања које треба да дâ свој пуни допринос развоју привреде и да омогући нашем друштву да се равноправно укључи у светске научне и економске токове. Потреба за глобалним знањем, јединственим стандардима, правовременим информацијама и могућностима повезивања стечених знања и искустава на свим нивоима указују на недостатке традиционалне образовне технологије и на велику потребу за новим технологијама учења у стручном образовању и усавршавању. Интензиван технолошки развој, експанзија информација у свим сферама привреде, развој информационе технологије, развој нових научних дисциплина и научне методологије захтевају модернизацију наставног процеса. Појавом модерних телекомуникационих средстава сужава се простор који су имале образовне институције у процесу трансфера знања. Велики део наставног процеса, који је обављао предавач, данас преузимају *online* комуникације посредством којих се врши презентовање информација. Полазницима и предавачима, на овај начин, омогућена је интеракција са базама које су богате разноврсним информацијама. Пројекат отвореног учења, као образовни модел ЕУ, захваљујући својој мобилности, флексибилности и ефикасности постаје идеална парадигма која дозвољава комбиновање „старог“ и „новог“, „традиционалног“ и „модерног“. За мање од једне деценије традиционални модели образовања и пословања конфронтирани су са новим искуствима, алатима и потребама. У условима технолошко-информатичке револуције, која врши апсолутни утицај на друштво, циљ је да образовни системи одговоре новим условима уз што мање повећање материјалних средстава. У таквим условима креирају се нови видови социјализације, нови типови индивидуалног и колективног идентитета, развијају се аутодидактичке наставне методе и методе учења на даљину које побољшавају индивидуализацију учења, јер нове технологије образовања омогућавају да се без релативно већих улагања врши размена информација и знања. Статистички подаци говоре да су милиони студената широм света тренутно у неком од облика студија учења на даљину. Задатак савременог образовања је да оспособи наставнике, ученике и остало особље за живот и рад у друштву брзих технолошких промена, да им развије свест о потреби перманентног, континуалног учења и, такође, овладавања техникама учења. Велики број познатих школских установа у свету у свом програму студија нуди категорију учења на даљину кроз озбиљно организоване наставне програме и садржаје. Тако је и циљ да се у Републици Србији развије систем образовања на даљину, односно концепт отвореног учења уз уважавање стандарда који се примењују

у ЕУ. Стратешки циљеви образовања у 21. веку требало би отуд да буду садржани у успостављању концепције образовања у току читавог живота, са свим својим предностима и погодностима (од флексибилности, разноврсности и доступности у времену и простору, до тога да се образовање претвори у процес перманентног развоја човекове личности, знања и вештина).

IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN OPEN LEARNING MODEL IN THE EDUCATIONAL SYSTEM TRANSFORMATION PROJECT

Abstract: The paper aims to point out the necessity of implementing the concept of the European model of open learning, which can contribute to important changes not only in education but also in economic and cultural life in general. Distance learning gives students the chance to acquire new skills and qualifications and to develop in new directions. Today's time initiates the application of modern information and communication technologies in all spheres of social life, which is also confirmed in the strategic policies and programmes of the European Union (EU), such as the European Learning Model (ELM). Guided by the idea of the advantages of introducing open learning and distance learning, the authors assume that they can become part of the project of reorganising the educational system in the Republic of Serbia. The results of the introduction of the mentioned model are reflected in the rationalisation of the teaching process, higher-quality contents, and the importance of the role of new knowledge in the improvement of human activities.

Keywords: open learning, education, information and communication technologies, transformation, EU, Republic of Serbia.